

Ս Ի Ո Ն

ԻԱ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1947

Յ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ Յ

ԹԻԻ 12

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՏԱՐԵՓԱԿ

Պէ զոցենք «Սիոն»ի այս տարեշրջանը, խորունկ համոզումով թէ մեր ուժերուն չափովը ծառայեցինք Հայ Եկեղեցւոյ, հայ ժողովուրդին և հայոց մշակոյթին: «Սիոն»ը մեծ անուններու շքախումբ մ'ունի իր ետին, որոնց մեծ մասը այսօր հանդիս է առ Աստուած: Հակառակ ատոր կարելին ըրինք մեր հանդէսին ընծայելու արժանաւոր կեցուածք մը, պայմաններուն ներքեւ չափովը անշուշտ:

Այս տողերը չունին նպատակ տարուան մը ընթացքին մեր իրազօրծումները թարմացնելու ընթերցողներու յիշողութեանը մէջ, այլ կը կազմեն տեսակ մը անդրադարձ՝ ցաւին մէջը մանաւանդ մեր մտադրութեանց լիովին իրազօրծուած չըլլալուն:

«Սիոն» չունեցաւ դուրսէն լայն աշխատակցութիւն, մանաւորաբար իր իսկ նկարագրին բերումէն ծագած դժուարութեանց պատճառաւ: Հայ բանասիրութիւնը չլքուեցաւ անշուշտ, բայց չերեւաց հոն վճռական նուաճումներու կերպարանքին տակ, որ «Սիոն»ի սիրելագոյն և հիմնական նպատակներէն մին է: Կրօնական գրականութեան մեր բերած քիչ մթերքը որակի ազնուական արժանիքներով կը կարծենք ուշագրաւ: Պիտի ուզէինք աւելին՝ այս մարզին վրայ՝ արձագանգ ըլլալու միջազգային կրօնական շարժման, անկէ ընդունելու անհրաժեշտը մեր հոգիի ազնուացման ի սպաս: Գրական, բանաստեղծական, քննադատական ճիւղերը ունեցան իրենց կարելի կերպարանքները մեր հանդէսին մէջ այնքան՝ որքան թերթին ծրագիրը կ'արտօնէր:

Զգուշ եղաւ «Սիոն»ը ազգային ներքին յորձանքներուն խառնուելու, բայց մեծ համակրանքով դիմաւորեց այն բոլորը՝ ինչ որ իբրև բարիք և զեղեցկութիւն սկիզբ առաւ և իրազօրծուեցաւ մեր ազգային ու մշակութային կեանքին մէջ: Հայրենադարձը, մեր մտքի որոշ նուաճումները, և անոնց կարգին մեր մեծ կորուստները, ուրախութեան և տրամութեան փոխադարձ զգացումներով լեցուցին զմեզ: Զուգեցինք միջամուխ ըլլալ կարգ մը ժամանակէն և թիւր դատումներէ պաշուած և առաջարկուած հարցերուն, խոր գիտակցութեանը մէջ մեր ըրածին, այնքան խոռով այդ կացութեան ներքը չստեղծելու համար նոր կնճիւններ:

Ոչ ոք կ'անդիտանայ թէ մեր եկեղեցական, և օգգային կեանքի ամենէն փափուկ և ներքնապէս լուրջ շրջաններէն մին է գոր կ'ապրինք: Հայութիւնը իրրև ազգ, ունի անշուշտ իր Հայրենիքը և զայն հոգացող կառավարութիւնը, որու նկատմամբ ինչ որ ալ ուզենք մտածել մերն է վերջապէս. եթէ կ'ուզէք՝ նոյն իսկ՝ բիրտ անգամ աւելի մերինը քան ուրիշինը: Սակայն արտաքոյ Հայրենիքին տակաւին կը մնայ հոծ թիւ մը ժողովուրդի, Գաղթահայութիւնը որ թէև սկսած է հոսիլ Հայրենիքի մեծ զանդուածին մէջ, բայց որուն մեծագոյն մասը, իրրև քանակ և որակ, տակաւին կը շարունակէ մնալ արտաքոյ, ազգային Հայրենիքէն: Կարգ մը բախտորոշ պարագաներ միջամտեցին անշուշտ այս վերջին տարիներուն, որպէսզի ահաւոր պարագաներու հետևանքով իրարմէ անջատուած երկու կէտերը, ղէթ գաղափարական տեսակէտով, անբաժան մնան իրարմէ՝ ցեղային զգացումի, կրօնական հոգւոյ և մշակութային ձգտումներու սերտ առնչութեամբ:

Արտաքին ճակատներուն վրայ սակայն ամէն ինչ տակաւին ի լինելութեան է, ու դժուար է զգալ և տեսնել մեր վաղը, մանաւանդ սփիւռքի մէջ: Պարտինք աւելի լուրջ ըլլալ փշոյ ամէն հովին չբանալու՝ մեր բոլոր առաջատուները: Ճիշդ է թէ սփիւռքի հայութեան մէջ ողջ և առողջ է տակաւին հայութեան ոգին, որ աղբիւրն է այն բոլոր կարելիութիւններուն և բարիքներուն որ երէկ մերն էին և այսօր մերը պէտք է ըլլան: Սփիւռքի մէջ ողջ ենք ազգովին, զի ունինք էական այն տարրերը, որոնցմով կը յորինուի ժողովուրդի մը կենդանութիւնը. մեր հաւատքը, որ է մեր եկեղեցին, մեր ինքնութեան շիջը, որ է մեր լեզուն. մեր գոյութիւնը արժևորող ամենէն մեծ առաւելութիւնը, այսինքն մեր գրականութիւնն ու մշակոյթը:

Ազգերը կ'ապրին ազատութեան մէջ, ու քաղաքականէն աւելի՝ հոգեկան ազատութեանը մէջ: Այս ճշմարտութեան ապացոյց է մեր պատմութիւնը: Գարեր և դարեր ենթարկեալ ու գերի ապրեցանք քաղաքականապէս, բայց երբեք չդադրեցանք ապրելէ իրր ազգ, վասնզի բնաւ չկորսնցուցինք մեր հոգեկան ազատութիւնը, որուն տէր մնացինք միշտ մեր լեզունովը, մեր գրականութեամբը, ու մանաւանդ ասոնց իսկական պատսպարանը հանդիսացած մեր եկեղեցիով:

Երբ խօսքը կ'ընենք հոս եկեղեցիին, Հայ եկեղեցիին, չենք ուզեր ակնարկել այլադաւան հատուածներուն, ու չկամ կանուխ դէպի սպազգայնացում բացուած այդ ճամբաներուն, որոնց մասին պարզ է մեր տեսութիւնը և քանիցս հրապարակուած այս էջերուն վրայ, այլ այն մտայնութեան, որով տեսակ մը կարծեցեալ ազատականութեամբ կամ ազատախոհութեան մէջէն, մեր երիտասարդութեան և մանաւանդ մտաւորականութեան պատկանողներէն ոմանք կը բռնադատեն ինքզինքնին նայիլ մեր եկեղեցիին, զայն նկատելով իրր լոկ ազգայնական կամ մշակութային հաստատութիւն: Այս եկեղեցին ամէն բանէ առաջ բարոյական զօրութիւնն է, աւետարանէն մեր կեանքին մէջ հոսած և զմեզ ազգովին բարձրագոյն կարելիութիւններու և իրագործումներու առաջնորդած ոյժը, որ հայ քաղաքակրթութիւնն է, հայ արուեստը, հայ հոգին: Մեր մշակոյթը, մեր լեզուն, միայն ու միայն Հայ եկեղեցիով է պայմանաւոր, նոյն իսկ այսօր, առանց Հայ եկեղեցւոյ ոգեկան ոյժին և պահպանող ու զատող ազգակ-

ներուն, մեր լեզուն ու մշակոյթը կրնան տժգունիլ, իր հողէն ու արևէն պրկուած բոյսի մը հանգոյն, Սփիւռքի մէջ մանաւանդ, չմոռնանք ասիկա:

Հայ սփիւռքը իր ներքին ճակատին վրայ պարտի առաջնորդուիլ Հայ Եկեղեցիով, հայ լեզուով և մշակոյթով, սակայն անհրաժեշտաբար պարտի իր արտաքին յարաբերութեանց մէջ պահել իր սեռն ու սերտ կապը Մայր Հայրենիքի, Մայր գանգուածին հետ: Բոլոր գաղափարական և յարանուանական տարակարծութիւնները Հայրենիքով պայմանաւոր իրողութեանց և ձգտումներուն դէմ միայն փնասակար կրնան ըլլալ, և չեն կրնար բխիլ հարազատ ու ճշմարիտ հայրենասիրութենէ: Ըսած ենք քանիցս ու նորէն կը կրկնենք, հայ հայրենասիրութիւնը հերձուած չի ճանչնար:

Քիչ մը լայն բացինք փակագիծը Հայ Եկեղեցւոյ դերի մասին, սփիւռքի ներկայ պայմաններուն մէջ: Չենք դադրած սակայն մտածելէ նոյնքան էական ուրիշ տաղնապններու: Երբեք մեր մտքին մէջ Եկեղեցին վերացեալ ըմբռնում մը չէ ինքնագոյ և ինքնաբաւ: Անիկա մեր ժողովուրդին ներքին ուժերուն հանդիսարպնն էր դարուց ի դարս, այսօր այդ ժողովուրդը նոր ազդեցութեանց, նոր տաղնապններու ենթակայ, պարտքին տակն է ոչ միայն իր ճակատագիրը չմոռնալու, այլ և ժամանակը հասկնալու: Այդ հասկացողութիւնն է անա որ կը ներկայանայ մեր ժողովուրդին, բազմաթիւ ճակատներէ և բազմաթիւ ակօսներով, այս բոլորին դէմ այս բոլորին հետ: Մեր մշակոյթը այո, թերևս հիմայ առաջին գիծի մտահոգութիւն, մեր իմացական ընտրանիին համար: Բայց մեր Եկեղեցին ոչ նուազ հզօր ազդակ, այս անգամ գանգուածները կենդանի պահող հանդէպ մեր ցեղի ճակատագրին:

«Սիրն» կը հաւատայ թէ պիտի շարունակէ այս երկու հիմնական հաւատոյ հանգանակներուն մնալ բոլորանուէր հաւատարիմ, որքան որ իր ոյժերը կ'արտօսեն իրեն: Չունի կասկած թէ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ դարաւոր գոյութեան դէմ արձակուած ամէն՝ նոյնիսկ բարեմիտ, ակնարկութիւն, պիտի ունենայ փափաքուածին հակառակ անդրադարձը, պատճառ ըլլալով պլտոր անդրադարձներու: Չենք երթար առաջ յաւիտեանականութեան կոթնելով մերժելու մեր ժամանակը, բայց կը կարծենք զիսնալ թէ հողինքը և անոնց դրութիւնը կազմող Եկեղեցին չունի շահելիք շատ յաճախ պատահական ամէն թելադրանքէ: Սփիւռքը չի կրնար չյիշել թէ պաշարուած է իրար հերքող քաղաքակրթութեանց հոսանքներէն: Լաւագոյն եղանակը այդ ամէնուն դէմ զմեզ պաշտպանելու, մնալն է հաւատարիմ մեր պայպերուն խորագոյն խղճմտանքին, որուն մարմինն է Հայաստանեայց Եկեղեցին:

Մեր էլիքը բաց են այս հիմնական սկզբունքին չդաւող ամէն մտածումին և թելադրանքին: